

MIESTO HYGIENY A ČASOPISU HYGIENA VO VÝUČBE POSLUCHÁČOV MEDICÍNY A NAPLNANIE ODKAZU J. A. KOMENSKÉHO

*„Keď chceme byť múdri a s nami celý svet, učme ľudí.
Učiť nie, aby sme učili, ale aby vedeli. Vedieť nie, aby vedeli,
ale aby priložili ruku k činu.“*
J. A. Komenský

V týchto dňoch a týždňoch si na Slovensku pripomínáme 100. výročie vzniku najväčšej, najvýznamnejšej a najstaršej univerzity, na ktorej sa vzdelanie dalo získať v slovenskom alebo českom jazyku. Začiatkom 20. storočia bol na Slovensku citeľný nedostatok lekárov, zlá zdravotná i zdravotnícka situácia a najmä absencia slovenského lekárskeho dorastu. Preto vznikla v pražských univerzitných lekárskech kruhoch myšlienka založiť univerzitu v Bratislave. Jej iniciátorom bol Kristián Hynek – profesor patologickej anatómie a vnútorného lekárstva (a prvý rektor novej univerzity), ktorý získal pre túto myšlienku i ďalších nadšencov. V čase svojho zriadenia – v júni 1919 – dostala názov Československá štátna univerzita v Bratislave, a keďže bola v tom čase tretou univerzitou vo vtedajšom Československu, hľadalo sa pomenovanie po významnej osobnosti podľa vzoru Karlovej a Masarykovej univerzity. Už v novembri sa odsúhlasilo jej premenovanie na Univerzitu Komenského (aj keď Komenský nebol Slovák, ale významná osobnosť to teda bola a dokonca so slovenskými koreňmi!) a s výnimkou turbulentného obdobia počas 2. svetovej vojny a tesne po nej (až v roku 1954 sa univerzita vrátila k svojmu pôvodnému názvu) sa tak nazýva dodnes a my – jej absolventi a učitelia – sme na meno našej alma mater patrične hrdí.

Lekárska fakulta bola prvá a niekoľko rokov aj jediná fakulta novej univerzity. Pretože neexistovali vyhovujúce priestory pre výučbu teoretických predmetov, v provizórnych podmienkach sa otvorili aspoň klinické ročníky. Z neklinických disciplín začali svoju činnosť aj ústavy vykonávajúce štátno-zdravotné služby, medzi nimi aj náš Ústav hygienický a bakteriologický (ako sa vtedy nazýval). Veď ako by sa mohla začať výučba budúcich lekárov bez hygieny! Všetci s trochou zveličenia možno povedať, že hygiena je tu odjakživa, je stará ako ľudstvo samo a ako červená niť sa ťahne celou históriou. A asi treba zdôrazniť aj to, že pojem hygiena nie je výmysel minulého režimu (ako si možno mnohí „premenovávači“ mysleli), ale pochádza od mena gréckej bohyně zdravia a čistoty – Hygiei, dcéry boha lekárstva Asklépia. Otec medicíny Hipokrates bol zástancom hygienických opatrení v boji proti chorobám. V antickom Ríme platili hygienické predpisy o pochovávaní mŕtvych, o zákaze piť vodu z rieky a hygienický dozor nad vodovodmi a tržnicami vykonávali na to osobitne určené úradníci (možno preto sa naše staré dobré hygienické stanice premenovali na úrady?). Najvýznamnejší rímsky lekár Galenos zhrnul poznatky o medicíne, hygiene a životospráve, odporúčal ľahkú a výživnú stravu, pohyb na čerstvom vzduchu, ranné telesné cvičenia, pravidelné kúpele a masáže. V 9. storočí vznikla v juhotalianskom Salerne Scuola Medica Salernitana, kde sa vyučovala najmä hygiena a správna životospráva. V lekárskej univerzite v Montpellier (12. storočie) sa vyučovala anatómia, patológia, terapia a hygiena. Vznik hygieny ako vedeckej disciplíny bol reakciou na nástup priemyselnej revolúcie v 19. storočí a samostatným lekárskeho odboru, ktorý sa vyučoval na európskych univerzitách ako samostatný predmet, sa hygiena stala v druhej polovici 19. storočia.

Ale vráťme sa k učiteľovi národov, pedagógovi, jazykovedcovi, prírodovedcovi, humanistovi a filozofovi Komenskému. Celé jeho dielo je zasvätené rozvoju školstva, výchovy, poznania. Veľa jeho nadčasových myšlienok sa nám prihovára aj dnes. Vo výučbe presadzoval spontánnosť, názornosť a realitu, aktívne získavanie poznatkov s dôrazom na zmyslové poznávanie a skúsenosť. Podľa neho sa na dosiahnutie tohto cieľa sa majú využiť všetky spôsoby a metódy, ktoré vzdelanie sprostredkujú v zmysle zásady názornosti a školy hrou (schola ludus). A ako to súvisí s hygienou a Hygienou? Oplatí sa všetky tieto Komenského myšlienky aplikovať vo výučbe aj dnes. Všetci vieme a pamätáme si, že niet nad názornú výučbu. Aj keď sme možno zo študentských rokov toho hodne pozabúdali, určite nám najviac utkveli v pamäti – či už z prednášok alebo učebníc – rôzne kazuistiky a príklady z praxe. Klinické predmety vyučujú názorne – priamo pri lôžku pacienta. S teoretickými predmetmi je to už o niečo náročnejšie – kde vziať názorné príklady z praxe? A práve toto je ten okamih, keď vstupuje na scénu Hygiena – náš časopis „pre ochranu a podporu zdravia“, kde nájdeme okrem pôvodných vedeckých prác aj články z praxe našich terénnych spolupracovníkov. Práve to sú tie perličky, ktorými vieme oživiť a zatriktívniť teoretické prednášky a semináre. To je naplnenie zmyslu Komenského školy hrou, ktorá nabáda študentov k aktívnej a tvorivej činnosti, učiteľom

ukazuje, ako možno problematiku podať zaujímavým a pútavým spôsobom a ako zaujať študentov, aby ich náročné učivo bavilo. Takže, milí naši spolupracovníci z terénu – píšte a publikujte čo najviac svojich praktických postrehov, možno ani netušíte, ako skvele sa dá nimi oživiť výučba!

Citátom som začala, dovoľte mi citátom aj skončiť, tentoraz z Talmudu:

„Kto je múdry? Kto sa učí od každého.“

*Prof. MUDr. Jana Jurkovičová, CSc.
Ústav hygieny Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave*